

Sámi allaskuvla
Sámi University of Applied Sciences

Moaittehahti diliid dieđihit Sámi allaskuvllas

- Láidehus dieđiheaddjái ja gieđahallanbargovuohki sutnje gii vuostáiváldá dieđáhusa.

Fastsatt av:	Høgskoledirektøren	Dato:	
Ansvarlig enhet:	Personalavdelingen	Id:	SA.PA.hms.rut03
Sist endret av:	Personalavdelingen	Dato:	28.01.2018
Erstatter:	Ny	Arkivref.:	18/00652-1

Sisdoallu

VIUSTTÁŠ OASSI – LÁIDEHUS DIEÐIHEADDJÁI

1. Vuoigatvuohta ja geatnegasvuohta dieđihit	4
Mii lea dieđiheapmi?	4
2. Dieđiheapmi Sámi allaskuvlla bargiid dáfus	5
3. Maid berret bargin diehtit ovdal go dieđihat	5
Dorvvolaš dieđihit	5
Gii beassá diehtit ahte don dieđihat?	5
Njálmmálaš dieđiheapmi	6
Namakeahtes dieđiheapmi	6
Sámi allaskuvlla guorahallangeatnegasvuohta	6
Doarjja	7
Dokumentašuvdna	7
Suodjalus mávssaheami vuostá ja sorjjaskeahtes dárkkisteapmi	7
Politiijaváidin	7
Gulahallanolbmot geaiguin sáhtát ráđđádallat	7
4. Bargiid gulahallanolbmot dieđihanáššiin	8
Gulahallanolbmot Sámi allaskuvllas	8
5. Mii dáhphuvvá go don Sámi allaskuvllii leat dieđihan moaittehahti dili birra	9
Makkár vuoigatvuođat leat sus gii sivahallojuvvo moaittehahti diliid dihte?	10
Gii vuostáiváldá du ášši?	10
Mii dáhphuvvá viidáseappot áššiin?	10
Makkár vuoigatvuođat leat dus gii dieđihat moaittehahti diliid?	11

NUBBI OASSI – LÁIDEHUS JOÐIHEDDJIIDE JA ÁŠŠEMEANNUDEDDJIIDE

Definišuvdna	12
Ovddasvástádus	12
Čuovvolanovddasvástádusa delegeren	12

Studeanttaid dahje bargiid dieđihemiid vuostáiválddi	12
Dieđihemiid vuostáiváldin.....	13
Njálmmálaš dahje namahis dieđiheapmi.....	13
Dieđihemiid čuovvoleapmi.....	14
Bargiid dahje studeanttaid ránggášteapmi	15
Dieđihanáššiid loahpaheapmi.....	15
Suodjalus mávssaheami vuostá.....	16
Raporteren.....	16

VUOSTTÁŠ OASSI – LÁIDEHUS DIEĐIHEADDJÁI

1. Vuoigatvuohta ja geatnegasvuohta dieđihit

Bargiin ja studeanttain lea sihke vuoigatvuohta ja geatnegasvuohta dieđihit moaittehahtti dili birra.

Mii lea dieđiheapmi?

Dieđiheapmi lea muitalit duodalaš moaittehahtti diliid birra, vuosttažettiin láhkarihkumiid ja dábálaš ehtalaš norpmaid rihkkumiid birra. Dát sáhttet ovdamearkka dihte guoskkat

- Eahpeehtalaš, lobihis dahje ránggáštusvuloš diliid oahppo- dahje bargobirrasis, nuoskkideami, korrupšuvnna, almmolaš ruđaid boasttugeavaheami, válddi boasttugeavaheami jna
- Boasttuvuođaid dahje váilevašvuođaid mat sáhttet dagahit heakka dahje dearvvašvuođa ovdii
- Ahte mielstudeanttat dahje mielbargit vásihit givssideami, loavkašuhhtima dahje vealaheami iežaset doaimma olis Sámi allaskuvllas.

Vuoigatvuohta dieđihit

Bargobiraslága vuodul lea bargiin vuoigatvuohta dieđihit moaittehahtti diliid. Láhka suddje du mávssaheami vuostá Sámi allaskuvlla bealis ja bidjá gáibádusaid Sámi allaskuvllii lámčit dili dieđiheapmái. Bargobiraslága njuolggadusat gusket buot virgediliide.

Geatnegasvuohta dieđihit

Leat go don bargi ja leat fuomášan loavkašuhhtima, vealaheami ja boasttuvuođaid dahje váilevašvuođaid mat sáhttet dagahit **heakka dahje dearvvašvuođa ovdii?**

Dalle lea dus [bargobiraslága § 2-3 nr. 2 b,d, ja e bustáva](#) mielde geatnegasvuohta dieđihit bargoadđái dahje suodjalusáittardeaddjái.

Dieđihangeatnegasvuohta sáhttá maidđái čuovvut eará lágaid, njuolggadusaid dahje šiehtadusaid.

2. Dieđiheapmi Sámi allaskuvlla bargiid dáfus

Sámi allaskuvla galgá leat oadjebas ja rabas bargobáiki buohkaide. Jus don **bargin** fuomášat moaittehahti diliid mat sáhttet vahágahttit Sámi allaskuvlla dahje ovttaskas bargiid Sámi allaskuvllas, de bivdit du dieđihit dan birra.

Studeanttaid bivdit váidalit moaittehahti diliid birra mat gusket oahppobirrasii.

Dieđihit jus guoská earáide

Jus fuomášat vahágahtti, várálaš, eahpeehtalaš dahje ránggáštusvuloš diliid Sámi allaskuvllas mat eai guoskka dutnje alccet, de galggat dieđihit bargoaddái dahje suodjalusáittardeaddjái. Sáhtát dieđihit čálalaččat neahttaskovi bokte dahje Njálmmálaččat. Geahča č. 3 maid berret diehtit ovdal go dieđihat.

Váidda mii guoská alccat

Moaittehahti diliid mat gusket alccat persovnnalaččat galggat mitalit iežat lagamus jodiheaddjái dahje su jodiheaddjái. Dákkár oktavuođain ii geavahuvvo dieđihanskovvi.

3. Maid berret bargin diehtit ovdal go dieđihat

Sámi allaskuvla galgá fuolahit ahte dus lea oadjebas bargobiras ja galgá álggahit doaibmajuid jus gávnnahuvvojit ahte leat moaittehahti dilid. Dieđihanáššit gieđahallojuvvojit oskkáldasvuodas it ge galgga dárbbasit vásihit negatiiva váikkuhusaid (mávssaheami) bargoaddi bealis dainna go dieđihat.

Dorvvolaš dieđihit

Sámi allaskuvla fuolaha ahte ášši gieđahallojuvvo govttolaččat. Ášši gieđahallojuvvo oskkáldasvuodas bargiid bealis geain lea jávohisgeatnegasvuohta sihke gieđahaladettiin, ja maŋŋel go ášši lea loahpahuvon.

Gii beassá diehtit ahte don dieđihat?

Du namma ii almmuhuvvo eanebuidda go dat mii lea dárbbášlaš ášši gieđahallama geažil. Son guhte sivahallojuvvo juoga man dihte galgá beassat diehtit sivahallama birra, beassat geahčadit ášši ja mitalit iežas beali. Eanas áššiin mearkkaša dat ahte son guhte sivahallojuvvo beassá diehtit gii lea dieđihan.

Njálmmálaš dieđiheapmi

Don sáhtát dieđihit njálmmálaččat telefonna bokte dahje njuolga iežat jođiheaddjái, su jođiheaddjái, iežat suodjalusáittardeaddjái dahje luohtámušolbmui.

Čálalaš dieđiheapmi

Sámi allaskuvllas lea sierra skovvi masa sáhtát čállit dieđiheami (geahča mildosiin). Skovi lea vejolaš buktit ovdakantuvrii, sáddet poasta bokte, dahje bidjat poastakássii mii lea oahppo- ja dutkanhálddaha lahka.

E-poasta ii leat dohkkehuvvon geavahit sáddet dieđihemiid persovdnasuodjalusnjuolggadusaid geažil.

Sámi allaskuvllas boahdá fargga sierra digitála vuogádat man bokte sáhttit dustet čálalaš dieđihemiid.

Namakeahtes dieđiheapmi

Sáhtát maddái dieđihit nu ahte iežat namma ii ovdanboade telefonna dahje reivve bokte. Suodjalusáittardeaddji, luohtámušolmmoš dahje sierra advokáhtta sáhttet maddái gaskkustit dieđiheami. Fuomáš ahte namakeahtes sivahallamat bargiid dahje mieltudeanttaid vuostá háreve mielddisbuktet ránggáštemiid. Sámi allaskuvla dárbbáša eanas áššiin diehtit gii don leat jus galgá sáhttit čuovvolit ášši.

Sámi allaskuvlla guorahallangeatnegasvuolta

Jus válljet dieđihit njálmmálaččat bargoadái/suodjalusáittardeaddjái dahje čálalaččat skovi bokte, de lea sus gii vuostáiváldá du dieđiheami geatnegasvuolta gaskkustit ášši ovddasvástideaddji jođiheaddjái guhte álggaha guorahallama ja doaibmabijuid.

Doarjja

Áššemeannudeaddji čuovvula du ja bovde ságastallamii ášši gieđahaladettiin ja maŋnel go ášši lea loahpahuuvon.

Sáhtta leat jierpmálaš digaštallat ášši soapmásiin ovdal go dieđihat. Ovdamearkka dihte iežat suodjalusáittardeddiin dahje luohttámušolbmuin. Soai sáhttiba/sii sáhttet maid searvat čoahkkimiidda duinna ja du doarjut ášši gieđahaladettiin.

Sáhtta leat váttis dieđihit danne go šattat čilget dan maid leat vásihan sidjiide geat galget guorahallat ášši. Ráhkkan dasa ahte sáhtát vásihit vuostehágu ja šiitima ášši guoskevaččain.

Dokumentašuvdna

Vurke dokumentašuvnnaid mat nannejit ášši (e-poasttat, sms, reivvet, govat j.s). Čále maid leat vásihan nu jođánit go vejolaš maŋnel dáhpáhusa.

Go leat vuostálas čuoččuhusat: Ráhkkan dasa ahte soaita leat váttis ránggáštít bargi jus eai gávdno duođaštusat. Du dieđiheapmi sáhtta goitge váikkuhit dasa ahte ii dáhpáhuva nuppes.

Suodjalus mávssaheami vuostá ja sorjjaskehtes dárkkisteapmi

Bargoaddis ii leat lohpi mávssahit go leat dieđihan ášši (nu go olgguštit, bargodoaimmaid geassit dahje rievdadit, eretcealkit, gaskaboddosaččat lihccut dahje lihccut). Direktvra oažžu kopijja buot dieđihanáššiin ja sáhtta dárkkistit ahte áššit gieđahallojuvvojit riehta. Jus direktvra ieš lea seaguhuvvon áššái, de oažžu rektor kopijja. Jus goitge vásihat negatiiva váikkuhusaid dainna go dieđihat, de bivdit du váldit oktavuoda njuolga direktvrrain.

Politijaváidin

Jus dáhpáhus lea ránggáštusvuloš, de sáhtát ávžžuhuvvot váidit dili politijjaide. Sámi allaskuvlla sáhtta maidái iešheanalaččat váidit ášši politijjaide.

Gulahallanolbmot geaiguin sáhtát ráđđádallat

Jus eahpidat galggat go dieđihit, de sáhtát váldit oktavuoda iežat suodjalusáittardeđjiin, luohtámušolbmui dahje [Bargobearráigeahču](#) ([arbeidstilsynet.no](#)).

4. Bargiid gulahallanolbmot dieđihanáššiin

Sáhtta leat jierpmálaš digaštallat ášši soapmásiin ovdal go formálalaččat dieđihat moaittehahti diliid. Ráđđádala soapmásiin geasa luohtát. Mii leat ráhkadan listtu olbmui geat sáhttet addit buriid rávvagiid.

Gulahallanolbmot Sámi allaskuvllas

Váldonjuolggadus lea ahte áššit galget čuovvut bálvalusgeainnu (lagamus hoavddain). Jus ášši guoská givssideapmái dahje loavkašuhthimii, de **galgá** váldit oktavuoda bargoaddiin dahje suodjalusáittardeđjiin.

Jus don earálágan áššiin leat eahpádusas man ávkkálaš lea čuovvut bálvalusgeainnu, de sáhtát váldit oktavuoda earáiguin Sámi allaskuvllas geat sáhttet rávvat du. Dát sáhttet leat:

- [Suodjalusáittardeđji](#)
- [Luohtámušolbmot](#)
- [Bargiidossodat](#)
- [Fitnodatdearvvašvuodabálvalus](#)

Geahččoeiseválddit

Buohkat sáhttet ráđđádallat geahččoeiseválddiiguin. Ovdamearkkat:

- [Bargobearráigeahču](#) ([arbeidstilsynet.no](#))
- [Diehtobearráigeahču](#) ([datatilsynet.no](#))
- [Servodatsihkarvuoda- ja gearggusvuodadirektoráhtta](#) ([dsb.no](#))
- [Dearvvašvuodageahču](#) ([helsetilsynet.no](#))
- [Gilvobearráigeahču](#) ([konkurransetilsynet.no](#))
- [Stáhta suonjardansuodjalus](#) ([nrpa.no](#))
- [Økokrim](#) ([okokrim.no](#))

Leat go eahpesihkar makkár njuolggadusat gustojit? **Bargobearráigeahču** **vástidanbálvalus** vástida bargobirrasii guoskevaš áššiid telefonnummaris **+ 47 73 19 97 00**.

5. Mii dáhpáhuvvá go don Sámi allaskuvlii leat dieđihan moaittehahtti dili birra

Gii vuostávdá du ášši?

Jus dieđihat skovi bokte ovdakantuvrii de biddjo skovvi Sámi allaskuvlla arkiivavuogádahkii sierra áššin ja juhkko ovddasvástideaddji jođiheaddjái čuovvoleapmái. Áššis biddjo kopiija direktivrii (dehe rektorii jus direktivra lea seaguhuvvon).

Gii ovddasvástideaddji jođiheaddjin doaibma vuolgá ášši sisdoalus. Ovdamearkka dihte jus lea personála dehe DBS ášši de biddjo ášši lagamus hovdii, dahje bargiidhovdii jus guoská viidát go duššo ossodahkii. Jus lea studeantaášši de biddjo oahppo- ja dutkanhovdii. Jus lea viessodoaimmahatášši de biddjo teknologija- ja doaibmaossodahkii. Sihkarvuodaáššit biddjot [Sámi allaskuvlla sihkarvuodaovddasvástideaddjái \(CSO- Chief security officer\)](#).

Jus dieđihat iežat lagamus hovdii de čállá son notáhta das maid leat ovdanbuktán mii biddjo arkiivavuogádahkii sierra áššin ja juhkko ovddasvástideaddji jođiheaddjái čuovvoleapmái.

Mii dáhpáhuvvá viidáseappot áššiin?

- Sullii vahkku sisa oaččut dieđuid ovddasvástideaddji áššemeannudeaddjis das mii dáhpáhuvvá viidáseappot áššiin.
- Visot áššit mat dieđihuvvojit váldjuvvojit duođalaččat ja guorahallojuvvojit nu guhkás go lea vejolaš.
- Visot sensitiiva dokumeanttat áššis čulduvvojit almmolašvuodas ja ášši gieđahallojuvvo oskkáldasvuodas. Dat mearkkaša ahte du namma ii almmuhuvvo earáide go sidjiide geat dárbbasit dan diehtit ášši gieđahallama olis.
- Jus duođastuvvojit moaittehahtti dilit, de álggahuvvojit doaibmabijut vai duođastuvvon dilit nohket.

Makkár vuoigatvuodát leat dus gii dieđihat moaittehahtti diliid?

- Dieđiheaddjin beasat ovdanbuktit iežat oainnu sutnje/sidjiide geat galget gieđahallat ášši, dábalaččat čoahkkimis gos čállojuvvo referáhtta.
- Go it leat ieš bealálaš áššis, de it leat mielde viidáset áššemannolagas. Áššemeannudeaddji váldá oktavuoda duinna jus dárbbasa eambbo dieđuid čuvget ášši. Oaččut duođastusa ahte ášši lea vuostáiváldjuvvon, ja dieđu go ášši lea loahpahuuvon.

- Don it galgga vásihit negatiiva váikkuhusaid dainna go dieđihat. Jus goitge vásihat dakkáriid, de bivdit du váldit njuolga oktavuoda direktvrrain (dehe rektoriin jus direktvra lea bealálaš).

Makkár vuoigatvuođat leat sus gii sivahallojuvvo moaittehahtti diliid dihte?

- Ovttaskasolbmui geat sivahallojuvvojit moaittehahtti diliid geažil lea vuoigatvuohta beassat diehtit sivahallama birra, beassat geahčadit ášši ja muitalit iežaset beali. Son dahje sii geat sivahallojuvvojit, gohččojuvvojit sierra čoahkkimii gos ášši čuvgejuvvo mángga bealis.
- Jus bargi čájehuvvo leat sivalažžan duođalaš moaittehahtti dili geažil Sámi allaskuvlla doaimma olis, de sáhtta ovddiduvvot personálaášši. [Stáhtabargiidlágas](#) leat njuolggadusat das movt dákkár áššit galget jođihuvvot.
- Jus studeanta lea láhtten roavva unohis vugiin, de sáhtta ovddiduvvot ášši [váiddalávdegoddái \(klagenemnda\)](#). [Universitehta- ja allaskuvlalágas § 4-8 \(lovdata.no\)](#) leat njuolggadusat movt dákkár áššit galget jođihuvvot.
- Buot bealálaččat áššis ožžot dieđu go ášši loahpahun.

6. Mii dáhpáhuvvá go studeantan Sámi allaskuvllas leat dieđihan moaittehahtti dili birra

Gii vuostáiváldá du ášši?

- Du ášši sáddejuvvo poastavuostáiváldima bokte oahppo- ja dutkanhovdii
- Don oaččut automáhtalaš dieđu ahte ášši lea registrerejuvvon vuogádahkii.
- Kopijja sáddejuvvo direktvrii.

Mii dáhpáhuvvá viidáseappot áššiin?

- Sullii vahku sisa oaččut dieđuid das mii dáhpáhuvvá viidáseappot áššiin.
- Oahppo- ja dutkanhoavda gii galgá giedahallat ášši. Beasat diehtit gii áššemeannudeaddji šaddá.
- Goahtejođiheaddjis lea ovddasvástádus fuolahit ahte oahppobiras lea dohkálaš, ja váldojuvvoba álo searváii jus fágagoađis leat dáhpáhuvvan moaittehahtti dilid.
- Visot áššit mat dieđihuvvojit váldojuvvojit duođalaččat ja guorahallojuvvojit nu guhkás go lea vejolaš.
- Visot sensitiiva dokumeanttat áššis čuldojuvvojit almmolašvuođas ja ášši giedahallojuvvo oskkáldasvuođas. Dat mearkkaša ahte du namma ii almmuhuvvo earáide go sidjiide geat dárbašit dan diehtit ášši viidáset giedahallama geažil.

- Jus duođastuvvojit moaittehahtti diliit, de álggahuvvojit doaibmabijut loahpahan dihte duođastuvvon diliid.

Makkár vuoigatvuođat leat dus gii dieđihat moaittehahtti diliid?

- Jus don it leat ieš bealálaš áššis, de it leat mielde viidáset áššemannolagas. Áššemeannudeaddji váldá oktavuođa duinna jus dárbbasit eambo dieđuid čuvget ášši. Don oaččut duođastusa ahte ášši lea vuostáiváldojuvvon ja dieđu go ášši lea loahpahuvvon.
- Jus don dieđihat duođalaš ášši man ieš leat vásihan Sámi allaskuvllas, de šattat bealálažžan áššis. Ášši bealálažžan lea dus vuoigatvuohta beassat muitalit ja bovdejuvvot álo ságastallamii gos beasat muitalit iežat beali áššis. Sáhtát áinnas váldit mielde liigeolbmo ságastallamii. Dát sáhtá leat usttit, advokáhtta, bearašlahttu dahje studeantaráđđeaddi. Čoahkkimis čállojuvvo referáhtta masa don sáhtát buktit oaiviliid.
- Bealálažžan beasat čađat diehtit gieđahallama birra ja ášši bohtosa birra nu guhkás go lea vejolaš jávohisgeatnegasvuođa geažil goalmátolbmo hárrái.
- It galgga vásihit negatiiva váikkuhusaid dainna go dieđihit. Jus goitge vásihat dakkáriid, de bivdit du váldit njuolga oktavuođa Siskkáldas revisuvnna ovttadagain.

NUBBI OASSI – LÁIDEHUS JOĐIHEDDJIIDE JA ÁŠŠEMEANNUDEDDJIIDE

Definišuvdna

Dieđiheapmi lea mitalit duođalaš moaittehahtti diliid birra, vuosttažettiin láhkarihkkumiid ja dábálaš ehtalaš norpmaid rihkkumiid birra. Dieđiheapmi sáhtá leat erenoamáš áigeuovdil jus studeanttat dahje bargit fuomášit:

- eahpeehtalaš, lobihis dahje ránggáštusvuloš diliid oahppo- dahje bargobirrasis, nuoskkideami, korrupšuvnna, almmolaš ruđaid boasttugeavaheami, válddi boasttugeavaheami
- boasttuvuođaid dahje váilevašvuođaid mat sáhttet dagahit heakka dahje dearvvašvuođa ovdii
- ahte mielstudeanttat dahje mielbargit vásihit givssideami, loavkašuhhtima dahje vealaheami iežaset doaimma olis Sámi allaskuvllas.

Studeanttat sáhttet dasa lassin dieđihit moaittehahtti diliid maid ieža leat vásihan, ja bargit ges galget váldit bajáš áššiid mat gusket alcceseaset iežaset jođiheddjiin dahje su jođiheddjiin.

Ovddasvástádus

Ovddasvástádusat giedahallat dieđihanáššiid Sámi allaskuvllas:

- **Studeantta- ja oahppobirasáššit:** Oahppo- ja dutkanhoavda
- **DBS ja personálaáššit:** Lagamus hoavda áššiin mat gusket dušše gohtái/ossodahkii, bargiidhoavda jus guoská viidábut go ovttá ossodahkii/gohtái.
- **Sihkarvuodaáššit:** [Sihkkárvuodaovddasvástideaddji Sámi allaskuvllas \(CSO\)](#).
- **Viessodoaimmahatáššit:** Teknologija- ja doaibmahoavda.

Čuovvolanovddasvástádusa delegeren

Lea prinsihppa ahte áššiid galgá geahččalit čoavdit vuolimus vejolaš dásis organisašuvnnas, ja ahte áššemeannudeapmi galgá čuovvut dábálaš linjástruktuvrra.

Dát mielddisbukta ahte bajimus ovddasvástideaddji linjájođiheaddji sáhtá delegeret konkrehta ášši eará jođiheddjiide su vulobealde, muhto lea ain formálalaš ovddasvástideaddjit Sámi allaskuvlla bealis.

Studeanttaid dahje bargiid dieđihemiid vuostáiválddi

- Bargit ja studeanttat sáhttet dieđihit moaittehahtti dili birra sierra skovi bokte man buktet **ovdakantuvrii** dahje sáddejit Sámi allaskuvllii. Sámi allaskuvllas

lea maid **poastakássa** biddjon lahka oahppo- ja dutkanhálddahusa masa lea vejolaš guođđit skovi. Poastakássa ovddasvástida oahppo- ja dutkanhálddahus ja sihkkarastá ahte dieđiheamit mat dohko bohtet addojit ovdakantuvrii.

- Ovdakantuvra merke goas ášši lea vuostáiváldon poastastempeliin, ja bidjá dan sierra áššin arkiivavuogádahkii. Ášši merkejuvvo čuovvovaš vuogi mielde: “Dieđiheapmi moaittehahtti dili birra – [ahki – man birra dieđiheapmi lea”. Ovdamearkka dihte *“Dieđiheapmi moaittehahtti dili birra – 2018 – Eahpeehtalaš dilli oahppobirrasis”*
- Ášši suddjejuvvo studeantaáššesuodjekodain “studentmappe”, bargiidáššesuodjekodain “personal”.
- Ášši juhko dasto rievttis ovddasvástideaddjái. Fuomáš ahte sii geat vuostáiváldet ášši arkiivavuogádaga bokte eai soaitte leat dat geat meannudit ášši. Bargiidossodat sáhtta ovdamearkka dihte juohkit ášši viidáseappot lagamus hovdii.
- Direktivrras lea ovddasvástádus diehtit olu áššit leat ja ahte juohke ášši čuovvuluvvo doppe gos galgá. Sutnje biddjo kopijja juohke áššis mii guoská moaittehahtti dillái. Jus direktivra ieš lea bealálaš, de biddjo kopijja rektorii. Muđui čujuhuvvo maiddái Sámi allaskuvlla beaivválaš jođiheami njuolggadusaide.

Dieđihemiid vuostáiváldin

- Dieđuid galgá čuodit almmolašvuodas almmolašvuodálága § 23, 1. lađđasa vuodul, ja hálddašanlága § 13 vuodul (lovdata.no) jávohisgeatnegasvuoda birra. Dárkilit mearriduvvon eavttuid vuodul sáhtta olles dokumeanta čuldojuvvot, almmolašvuodálága § 12 vuodul (lovdata.no). Jus dieđáhus guoská láhkarihkumii, de sáhtta spiehkastit geahčadanvuoigatvuodas almmolašvuodálága § 24, 2. lađđasa vuodul (lovdata.no).
- Viidáset dokumentašuvdna ja dieđut galget dušše arkiivavuogádagas vurkkoduvvot. Visot dieđut ášši birra sihkkojuvvojit dakkaviđe dihtoris jus leat sáddejuvvon e-poasta bokte.
- Son guhte dieđiha galgá nu jođánit go vejolaš, áinnas vahkku sisa, oažžut dieđu ahte ášši lea bohtán. Dieđus galgá maid mitaluvvot movt ášši gieđahallojuvvo viidáseappot. Geahča sierra reivemálla studentii (word) ja reivemálla bargái (word).
- Ovdal go sáhtta árvvoštallat ášši, de ferte čuovvovaš diliid diđoštitt: geasa ášši guoská, geat juo dihtet dili birra, ja geasa ferte mitalit/gean ferte oahpásnuhttit áššái.

Njálmmálaš dahje namahis dieđiheapmi

- Jus skovi ii leat geavahuvvon, de ferte vuostáiváldi jearahit vástideaddji dieđuid. Dieđiheaddji duođašta dieđuid čálalaččat, earret dalle go lea namahis dieđiheapmi.

- Studeanttat/bargit geat háliidit dieđihit njálmálaččat dahje nama haga galget beassat diehtit ahte sii sáhttet njálmálaččat dieđihit ášši birra, ja ahte lea vejolaš riŋget/sáddet poasttas/bidjat namahis dieđiheami poastakássii oahppohálddaha lahka.
- Jus lea dehálaš áššemeannudeami olis ahte dieđiheaddji almmuha namas, de galgá son ávžžuhuvvot dahkat dan. Dát eaktuda dieđusge ahte Sámi allaskuvllas lea oktavuoha dieđiheddjiin.
- Jus dieđiheamis leat sivahallamat Sámi allaskuvlla bargiid dahje studeanttaid vuostá, de galgá čilget ahte namahis dieđiheapmi ráddje sakka vejolašvuoda čuovvulit ášši dahje vejolaččat ránggáštít sivahallojuvvon olbmo. Muđui galgá dieđihit sivahallojuvvon olbmo vuoigatvuoda birra beassat bealuštít iežas ja geahčadit sivahallama ja diehtit gii lea dieđihan (kontradikšuvdna- ja geahčadanvuoigatvuoha).
- Dieđiheapmi čilgejuvvo čálalaččat ja vurkejuvvo arkiivavuogádahkii sierra áššin seamma ládje go čálalaš dieđiheamit, juhko rievttis ovddasvástideaddjai ja direktivra biddjojuvvo ášši kopijavuostáiváldin.

Dieđihemiid čuovvoleapmi

- Ovddasvástideaddji jođiheaddji mearrida gii ášši galgá gieđahallat ja muitala dán dieđiheaddjai.
- Dieđiheaddji galgá beassat ovdanbuktit iežas oainnu sutnje/sidjiide geat galget gieđahallat ášši, dábálaččat čoahkkimis gos čállojuvvo referáhtta. Referáhtas berrejit leat dieđut nu go dáhpáhusa(id) čilgehus ja áigi, olbmuid namat ja sin gullelašvuoha fakultetii/ovttadahkii.
- Viidáseappot ferte árvvoštallojuvvot guđet njuolggadusat vejolaččat leat rihkkojuvvon dáhpáhusa olis.
- Jus dieđiheamis leat sivahallamat Sámi allaskuvlla bargiid dahje studeanttaid vuostá, de galgá ovddasvástideaddji jođiheaddji álggos iskat orrot go dieđiheami čuoččuhusat doallame deaivása. Fuomáš ahte vearrečuoččuhusat sáhttet čuožžilit dasgo dieđiheaddji ieš lea jáhkkan dieđuide, muhto ii soaitte dovdan ášši fáktadieđuid dahje eará mávssolaš dilálašvuodaid.
- Go ášši čuovvuluvvo, de galgá son gean birra dieđihuvvo oazžut dieđu dieđiheami birra, makkár dieđut leat addojuvvon ja galgá beassat ovddidit iežas beali áššis. Jus Sámi allaskuvla čohkke dieđuid dieđihanášši olis, de galgá son geasa ášši guoská oazžut dieđu. Dát ii guoskka áššiide gos vejolaš politijadutkama geažil lea dehálaš ahte guoskevaš olmmoš ii beasa diehtit dieđiheami birra.
- Namahis dieđiheamit galget guorahallojuvvot nu guhkás go lea vejolaš. Jus áššedieđut dollet deaivása, de galget dát čilgejuvvot ja čuovvut ášši ja direktivra galgá biddjojuvvot kopijavuostáiváldin.

- Dieđihanáššit galget gieđahallojuvvot oskkáldasvuodas. Oskkáldasvuohtha dán oktavuodas mearkkaša ahte dieđiheaddji identitehta ja su/sin identitehta geat leat dieđihuvvon eai galgga almmuhuvvot eanebuidda go dárbbášlaš ášši viidáset gieđahallama dáfus.
- [Hálddašanlága § 13 vuosttaš lađas nr. 1 \(lovdata.no\)](#) gáibida jávohisgeatnegasvuoda olbmuid persovnnalaš diliid birra. “Persovnnalaš dilitt” leat earret eará dieđut fysalaš ja psyhkalaš dearvvašvuoda birra, iešvuodaid, dovdduid, sosiála dahje persovnnalaš váttisvuodaid birra.
- Ášši gieđahallan galgá dokumenterejuvvot čálalaččat, dan bokte ahte čilge dieđiheami sisdoalu, čoahkkáigeassá iskkademiid, čállá referáhtaid čoahkkimiin ja vejolaš eará ságastallamiin, ja čállá raportta gávdnosiin ja konklusuvnnain. Dokumentašuvdna lea erenoamáš dehálaš áššiin mat sáhttet mielddisbuktit ovddasvástádusa ovttaskas olmuide. Visot ášši dokumeanttat galget čállojuvvot arkiivavuogádahkii.
- Dat geaidda ášši guoská, galget beassat geahčadit dokumeanttaid, hálddašanlága § 18, gč. § 19 vuodul (lovdata.no). Jus son gean birra lea dieđihuvvon bivdá beassat geahčadit ášši, de lea sus dábálaččat vuoigatvuohtha beassat diehtit gii dieđiheaddji lea.

Bargiid dahje studeanttaid ránggášteapmi

- **Bargiide:** Jus dieđihanášši konklusuvdna lea ahte bálvalusgeatnegasvuodat leat duodalaččat rihkkojuvvon, de galgá vejolaš personálaášši registrerejuvvot sierra áššin, ja čuovvuvuvot stáhtabargiid lága njuolggadusaid vuodul ([lovdata.no](#)) ja hálddašanlága áššemeannudannjuolggadusaid vuodul ([lovdata.no](#)).
- **Studeanttaide:** Čuovvoleapmi ja doaibmabijuid välljen čállojuvvojit journálii dađistaga. Jus studeanta lea láhtten hui unohasat, de galgá ovddiduvvot studeantaášši universitehta- ja allskuvlalága §4-8 vuodul (lovdata.no). Geahča bagadusa studeanttaid várrema, olggosbidjama ja lihccuma birra. Ášši galgá gieđahallojuvvot Guovddáš váiddalávdegottis.

Dieđihanášši loahpaheapmi

Go ášši lea loahpalaččat gieđahallojuvvon, de galgá dieđiheaddji ja vejolaččat son gii lea dieđihuvvon, oažžut dieđu áššis beroškeahhtá makkár boadus gieđahallamis lea. Áššemeannudeaddji doallá ságastallama suinna gii dieđihii ášši maŋŋil go loahpaha ášši.

- Ášši loahpparaporta čállojuvvo arkiivavuogádahkii ja vurkejuvvo.
- Jus ášši čielgasit ii leat dieđihanášši go vuostáiváldojuvvo, de galgá dát ákkastallojuvvot ja čuovvut mielddusin oktan kopijain direktivrii. Ášši sáddejeaddji oažžu dieđu ášši bohtosa birra. Ášši loahpahuvvo arkiivavuogádagas.

- Jus ášši ii leat dieđihanášši, muhto galgá čuovvovuvvot viidáseappot, de loahpahuvo dieđihanášši. Ođđa ášši álggahuvo ja sáddejuvo ovddasvástideaddjái viidáset čuovvoleapmái.
- Ovddasvástideaddji jodiheaddji árvoštallá galgá go dollot evaluerenčoahkkima singuin geat ledje mielde ášši gieđahallamis.
- Persovdnadiehtolága mielde eai galgga persovdnadieđut vurkkoduvvot guhkit go dat mii lea dárbblaš čađahit gieđahallama ulbmila. Váldde oktavuoda arkiivabargiin ovdal go dieđihanáššiid dokumeanttat vejolaččat sihkkovuvvot.

Suodjalus mávssaheami vuostá

- Studeanttat eai galgga vásihit negatiiva ránggáštemiid dainna go dieđihit oahppobirasáššiid. Oahppobiraslávdegottis lea iežas válddi vuodul “erenomáš ovddasvástádus das ahte dieđihanvuogádat doaimma dohkalaččat studeanttaid hárrái.
- [Bargobiraslága § 2-5 \(lovdata.no\)](#) nanne čielgasit ahte mávssaheapmi bargi vuostá gii dieđiha § 2-4 vuodul lea gildojuvon”.

Raporteren

- Ovddasvástideaddjit dieđihanáššiide galget addit anonymiserejuvon raportta dieđihuvvon áššiin ja čilget movt barget eastademiin ja movt barget sihkkarastit dievaslaččat dohkálaš oahppobirrasa. Dát deavdá universitehta- ja allaskuvlalága § 4-3 njealját lađđasa (lovdata.no) ahte áhahusa bargu oahppobirrasii galgá dokumenterejuvot ja leat oassin kvalitehtavuogádagas, gč universitehta- ja allaskuvlalága [§ 1-6 \(lovdata.no\)](#). Raporttat galget gieđahallojuvot Oahppobiraslávdegottis ja galget leat oassin Oahppobiraslávdegotti jahkeraporttas stivrii, gč universitehta- ja allaskuvlalága [§ 4.3 goalmát lađđasa \(lovdata.no\)](#).

Suodjalusáittardeaddjiid ja luohtámušolbmuid rolla

Suodjalusáittardeaddji

Suodjalusáittardeaddji galgá fuolahit ahte moaittehahti diliit áhahasas dieđihuvvojit bargoadái. Suodjalusáittardeaddji galgá váldot mielde ráđđádallamii go plánejuvvojit ja čađahuvojit doaimmat main lea mearkkašupmi bargobirrasii.

Suodjalusáittardeaddji sáhtá vuostáiváldit dieđiheami moaittehahti dili birra. Son ovddida ášši viidáseappot bargoadái, ja gaskkusta dan rievttis ovddasvástideaddji jodiheaddjái. Son sáhtá maid leat mielde doarjumin ášši viidáseappot jus lea sávahahti.

Suodjalusáittardeaddjis lea erenomáš ovddasvástádus dieđihit moaittehahti diliid birra bargobiraslága § 6-2 goalmát lađđasa vuodul. Jus leat moaittehahti diliit

bargosajis mat mielddisbuktet **vára lihkohisvuhtii dahje dearvvašvuhtii** de galgá addit dakkaviđe dieđu bargiide mat leat báikkis ja bargoadái. Jus dieđiheapmi ii leat govttolaš áiggi siskkobeallai čuovvovuvvon, de galgá suodjalusáittardeaddji addit dieđu Bargobearráigehččui dahje bargobiraslávdegoddái.

Jus dili čuožžila mii sáhtá čuohcat bargiid heggii dahje dearvvašvuhtii jus dakkaviđe ii bissehuvvo, ja várra ii sáhte earaládje hehttejuvvot, de sáhtá suodjalusáittardeaddji bissehit barggu dassái Bargobearráigehččui lea mearridan sáhtá go bargu joatkašuvvat, geahča eanet [bargobiraslága § 6-3 eavttuid bissehit barggu](#).

Luohtámušolmmoš

Luohtámušolmmoš fuolaha miellahtuid beroštumiid lágaid ja šiehtadusaid vuodul. Jus luohtámušolmmoš vuostáiváldá dieđiheami moaittehahti dili birra de doalvu ášši viidáseappot bargoadái jus mielláhttu mieđiha dasa. Luohtámušolmmoš fuolaha miellahttu beroštumiid áššis.

Ovddasvástáduš rutiinnaide

Direktevrras lea bajildus ovddasvástáduš ahte siskkáldas rutiinnat dieđihit moaittehahti diliid birra ásahusas leat siskkobealde lágaid. Direktivevrras lea ovddasvástáduš ahte jođiheaddjit, luohtámušolbmot, suodjalusáittardeaddjit ožžot oahpahusa rutiinnaiguin, ja ahte bargit ja studeanttat dovdet rutiinnaid ja ahte dat leat álkit gávdnamis.

Bargiidossodat leat doarjjan diehtujuohkimii ja oahpistit rutiinnaide. Bargiidossodat sáhtá maid addit jođiheaddjedoarjaga áššiin doarjjan vuoi rievttis mearrádušat dahkkojit ja rievttis doaimmabijut biddjojit johtui.

Oahppohálddahas lea doarjjan dasa mii gullá studeantaáššiide.

Miellidus 1 – Skovvi dieđihit moaittehahti dili birra

Miellidus 2 - Reivemála go bargi dieđiha moaittehahti dili birra.

Miellidus 3 - Reivemála go studeantta dieđiha moaittehahti dili birra.